
Projev rektora UK prof. Václava Hampla

Projev rektora UK prof. Václava Hampla

Vážené kolegyně a kolegové, dámy a pánové,

ve společnosti povolaných historiků, politologů a badatelů, zabývajících se studiem totalitních režimů včetně naší nedávné, šedivé a po všech stránkách devastované minulosti, se nechci pouštět do analýzy historických dat a hodnocení společenských kontextů. Dovolil bych si jen krátkou a předem přiznávám, že možná osobně zaujatou reflexi.

Vzpomínka na Jana Palacha patří k situacím, kdy nám naše vlastní slova připadají nevymluvná a možná i trochu zbytečná. To podstatné totiž už bylo sděleno jediným, neodvolatelným činem, který naši společnost alespoň na okamžik palčivě ozářil v době rudého temna, jako by ji chtěl probudit a ukázat cestu, po které se tehdy ale neodvážila dál jít. Patří ke chvílím tak intenzivním a bohatým svým obsahem, že bychom je měli prožívat každý za sebe a po svém – tiše, mlčky a s pokorou.

I když jsem byl v době smrti Jana Palacha dítě a příliš si to nepamatuji, cítím s ním dnes jakousi vnitřní spřízněnost. Je to myslím tím, že tak jako on, i když zcela jistě na jiné úrovni a jiným způsobem prožívání, také cítím starost o tuto zem a o tento národ a podíl spoluodpovědnosti za něj.

V den, kdy si památný čin Jana Palacha každoročně připomínáme, bychom se měli pokusit upřímně a pravdivě zjistit, zda tento plamínek v nás je dosud, zda jsme pohodlně, zbaběle a také tak trochu mimoděk – nevyhasli.

Místo vyprazdňovaných slov a připomínání věčných pravd, které nebudou větší, čím více a hlasitěji budeme o jejich velikosti pouze hovořit, je lepší sdílet a oživit ten pocit, že jsou ohně, jež nepřestávají planout, obětované životy, které nekončí, a výjimeční lidé, kteří navzdory tomu, že odešli, tu zůstávají i nadále s námi. Tak jako on, student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach, na jehož oběť, čistou jako oheň, jemuž jedinému se vzdal, nelze nikdy zapomenout! On ji učinil a my jsme ji přijali – s bolestí, hrdostí, nadějí a vírou, že alespoň cosi z odlesku pochodně, kterou zažehl, zůstane hořet i v nás.

V naší často chladné a utilitární realitě současného světa je tomu někdy těžké uvěřit. O to více mě těší, že se tu dnes scházíme při příležitosti, která je neokázalým důkazem toho, že to, čím chtěl svým činem otfást, tedy lhostejnost, odevzdanost a bojácná rezignace, nakonec přece jen nezvítězilo. A je symptomatické a také reálnou nadějí vzbuzující, že jsou to právě studenti a mladí pedagogové Filozofické fakulty, od nichž vzešel impulz k vytvoření multimediálního webového projektu, který prostřednictvím historických textů, dobových fotografií a filmových i zvukových dokumentů vypráví životní příběh jejich výjimečného „kolegy“ Jana Palacha. Na jejich impulz vedení Univerzity Karlovy bezprostředně zareagovalo jednoznačnou podporou. Mně osobně udělala tato iniciativa opravdovou radost.

K nedávnému sborníku „Jan Palach '69“ a stejnojmenné výstavě se tak dnes připojuje internetový portál, který je zároveň svědectvím i poselstvím doby minulé – a také důkazem, že jsme schopni reflektovat hodnoty překračující hranice totalitou zhroucené reality, porozumět jejich významu a pochopit jejich smysl, protože k nám promlouvají i dnes. Děkuji jménem Univerzity Karlovy i jménem svým všem, kteří stáli u zrodu tohoto projektu, podíleli se na jeho realizaci a kromě historického svědectví o tom, jací jsme byli, vypovídají i o tom, jací jsme dnes. Je to výpověď upřímná a důstojná svobodné akademické půdy současné Univerzity Karlovy. Je to výpověď o něm, ale vlastně i o nás!

Jsou lidé, kteří neodcházejí, jsou myšlenky, ideje a skutky, které plamen nesežehne! I o tom tento webový portál vypovídá – a také o tom, že je důležité nejen to, jak zemřel, ale především proč, ve jménu čeho a kvůli čemu žil. A jak budeme žít i my dnes tvář v tvář našemu i jeho svědomí. V tomto je třeba spatřovat přesah jeho příběhu i jeho činu, který byl aktem naděje, a nikoli zoufalství, aktem víry, a nikoli beznaděje – aktem čistého a svobodného člověka, který nám vzkazuje, abychom byli také takovými.

Často hovoříme o krajní oběti a mravním odkazu, které nám Jan Palach zanechal. Mnozí chápou velikost a dosah jeho činu a jiní se nedokážou smířit s cenou, kterou za něj zaplatil. Ale všichni si alespoň někdy klademe otázku, jak (a zdali vůbec) je na něj dnes možné navázat. Kde máme hledat onen krajní a bytostně ohrožující impulz, který by podobně krajně statečné činy ospravedlňoval a který předznamenává zánik hodnot, bez nichž je možné pouze žít, ale nikoli žít. Rozpoznali bychom ho? A rozpoznali bychom ho včas? Nebo nám stačí ustrnout jen u vzpomínkových aktů, pietních shromáždění a důstojného vzpomínání? Právem cítíme, že by to bylo málo.

Jsem přesvědčen, že na Palachův mravní odkaz lze neokázale navázat důstojným naplňováním naší každodenní mravnosti, přirozenou slušností v nás, kultivovaným respektem k nezpochybnitelným hodnotám i k druhým, s nimiž vytváříme podobu tohoto složitého světa. Není to tak složitě a nepřipadá mi schematické ani zjednodušující, vyjdeme-li z premisy, že věci jsou buď mravné, nebo nemravné a my budeme takoví, pro které z nich se rozhodneme! Přeji nám všem, abychom se za naše rozhodnutí při vzpomínce na Jana Palacha nemuseli nikdy stydět.

Jen málokdo si dovede představit hloubku palčivé bolesti a pronikavého utrpení, kterým musel Jan Palach dobrovolně projít. Snad jenom ti, kteří to jako on zažili, ale tak jako on nám to již svěřit nemohou. A potom už jen vcelku úzký okruh lékařů a dalších odborníků, kteří v sobě našli sílu a odvahu prožít svůj život při každodenní službě ve společnosti popálených těl a spálených duší. A pomáhat jim přežít, vracet je do života – nebo je provázet na jejich poslední bolestné cestě.

Ne každý je schopen a ochoten zvolit si tuto náročnou oblast medicíny, zasvětit jí celý život a stanout mezi jejími představiteli u nás i ve světě na samotném vrcholu. Je k tomu třeba hodně vůle a odhodlání a také odolnosti unést všechnu tu tíhu utrpení a strádání, které ji provázejí. Je k tomu třeba duše anděla a srdce rytíře. Dovolte mi, dámy a panové, abych vám představil profesorku Radanu Königovou, která o tom všem může vyprávět – a předal jí slovo.